

Tid til forandring

*En bog om forandringer i vores kultur,
som favner bredt, men som derfor ikke helt rammer plet*

Mette Bryld og Randi Markussen (red.): *Cyberkulturer & rekonfigurationer. Samfundslitteratur 2003. 292 s. 275 kr.*

Af Simon Kiilerich Madsen

Denne bogs første kapitel lægger ud med en beskrivelse af en kunstudstilling, og det sidste kapitel skildrer arbejdet med at indføre nye teknologier på et dansk hospital. Hvordan hænger de to ting så sammen, det kunne være et indledende spørgsmål? Det åbenlyse svar findes i et af indledningens afsnit, nemlig at bogen er resultatet af forskningsprojektet *Cyborger og cyberspace – mellem fortælling og socioteknisk virkelighed*. Dette projekt bliver defineret som tværvideenskabeligt med det formål at introducere et dansk publikum til internationale strømninger inden for kultur- og teknologiforskning: Cultural Studies og Science & Technology Studies.

Begge er felter i vækst i Danmark såvel som internationalt, og i denne antologi bringes de sammen ved hjælp af postmoderne feministisk teori for at sætte emner som køn, race, seksualitet og etnicitet på programmet. Det knap så åbenlyse – eller måske nærmest skjulte – svar skal netop findes i denne tværvideenskabelige sammenhæng, som bringer udøvende kunstnere sammen med forskere inden for adskillige, meget forskellige forskningsområder. Fælles for alle bidragsyderne er netop et ønske om at introducere læseren til en række begreber, som de mener kan bringe vores forståelse af det samfund, som omgiver os, videre.

Rekonfigurationer i den nye verdensorden

Det gennemgående tema for denne bog er de to begreber 'cyberkulturer' og 'rekonfigurationer'. Cyberkulturer fungerer som et paraplybegreb for en række underliggende antagelser om det samfund, som er vokset frem i sidste halvdel af det forrige århundrede med en stigende videnskabeliggørelse og teknologisering af mange af samfundets sider. Ikke som en lineær, progressiv bevægelse frem mod et drømmesamfund eller en dystopisk robotverden, men mere som forskellige eksempler på, hvor mange forandringer der finder sted i alle livets sfærer, uafhængigt af én styrende rationalitet:

I overensstemmelse med vores problematisering af modernitetens fremskridtstænkning vil vi understrege, at det drejer sig om en mangfoldighed af ikke-lineære processer, hvor netværk af kulturelle, æstetiske, sociale,

politiske, videnskabelige, teknologiske og materielle forhold virker sammen.

Alt andet lige noget af en mundfuld at sammenfatte og fremlægge i ni kapitler over små 300 sider. Ikke desto mindre lykkes det ret godt, særligt fordi indledningen præcist og velskrevet introducerer og sammenfatter forskelligheden og den relativt vanskelige teoretiske tilgang. Hvad der måske ikke lykkes så godt, er at få illustreret, at der er tale om en samlet udgivelse som trækker på mere end blot konsensus om begreberne 'cyberkulturer' og 'rekonfigurationer'. Som denne anmeldelse lagde ud med, er der umiddelbart langt mellem et udstillingsrum i Kulturministeriets Udstillingshus for Nutidskunst over Lennart Nilssons dokumentarfilm om livets tilblivelse og til computerens tastatur på Afdeling Z ved Odense Universitetshospital. Men mere om det senere.

Fra MIX til Bitch

De ni kapitler kan overordnet opdeles i tre grupper: 'æstetik', 'sprog og kommunikation' samt 'videnskab'. Denne inddeling overtræder selvfølgelig bogens præmisser, men hjælp til gengæld mig til at kunne se nogle gennemgående tendenser i de forskellige fremstillinger. Det første kapitel er en beskrivelse af udstillingen MIX af Anja Franke, skrevet af kunstneren selv.

Kapitlet er en gennemgang af, hvilke overvejelser der lå bag fremkomsten af udstillingen og en beskrivelse af de elementer, som udstillingen bestod af. Der er både billeder og tekstuddrag fra udstillingen, og det illustrerer Anja Frankes udsagn om, at kunst er socialt betinget og baserer sig på dialog. Det andet kapitel er skrevet af Anne Scott Sørensen og placerer sig i den sproglige og kommunikative kategori i relation til min tidligere inddeling. Kapitlet er baseret på en analyse af to interaktive spil på internettet, DRs *Mujaffa* og *Bitch*, og trækker på performance- og sprogteori som den udspiller sig i en feministisk, poststrukturalistisk tradition.

Argumentet er, at unge gennem disse spil har mulighed for at *performe* andre identiteter end deres egen, men at denne performance på samme tid er udtryk for en bestemt maskulin, hvid (i betydningen ikke-etnisk) kategorisering af verden. Endvidere er argumentet, at spillene afspejler en parodisk og ironisk distance til kategorier som mand/kvinde, hvid/farvet, pæn

pige/bitch og så videre. Spillene og den sproglighed, som ligger i dem, viser på hver deres måde, hvordan identiteter konstrueres og karikeres – hvordan de rekonfigureres, kunne man sige.

Kapitel 3 af Lotte Nyboe er ligeledes sprogligt orienteret, og præsenterer begrebet 'cyberlingvistik' som en betegnelse for den skriftlighed, som findes i computermedieret kommunikation, i dette tilfælde kommunikation i chat-rum på internettet. Lotte Nyboe tager afsæt i en sociolingvistisk tilgang, og det vil sige at sproget afspejler bagvedliggende sociale forhold som køn, race og kulturelt tilhørsforhold. Men hun bevæger sig videre end til blot at stille klare betingelser op for forholdet mellem identitet og sprog i chat-rum. Med betegnelsen cyborg-diskurs kombinerer hun den sociolingvistiske tilgang med performance-begrebet for at vise, hvordan køn lige så meget er en konstrueret kategori, som den er baggrund for, hvordan man chatter på internettet.

Det fjerde kapitel beskæftiger sig med den samme kommunikative scene, nemlig computermedieret kommunikation, men med den forskel at, Jenny Sundén er interesseret i at vise, hvordan kroppen – eller rettere kønnet – altid er med i sproget. Med udgangspunkt i analyser af kommunikationen i en MUD (Multi User Dungeon, internetbaseret rollespil på tekstbasis) viser Jenny Sundén, hvordan krop og køn konstrueres gennem en række sproglige udtryk og en bestemt kommunikativ opførsel.

Mellem fortid og fremtid

Kapitel 5 er et af de bidrag, som placeres i den æstetiske gruppe. Også denne handler om kunststillinger som det første kapitel, men her er der tale om en analyse af en genre, nemlig objektkunsten. Bodil Kirstine Jensen beskriver sammenhængene mellem 1960'ernes og 1990'ernes objektkunst som to ekstremer, der begge ønsker at provokere og chokere tilskueren.

Hvor objektkunstnerne i 1960'erne benyttede sig af paradokser mellem hverdagen og kunsten, er 1990'erne karakteriseret ved uanede tekniske muligheder. Begge sætter derved materialiteten i centrum, i 1960'erne med hverdagens trivielle artefakter som kaffekopper og gummistøvler som kunstobjekter, og 1990'erne med 1960'ernes tendenser accelereret i kraft af øgede muligheder for redigering og fremvisning.

Kapitel 6 er ligeledes placeret i den æstetiske gruppering, overvejende på grund af dens emne. Gert Balling analyserer science fiction-klassikeren *Blade Runner* ud fra Donna Haraways kanoniske essay "A Manifesto for Cyborgs" fra 1985. Gert Ballings konklusion er at cyborg-begrebet, både som det udfoldes af Haraway, og som det (implicit) udspilles i *Blade Runner*, formår at undvige den traditionelle, modernistiske fælde: at komme med et nyt og bedre forslag til hvordan verden faktisk ser ud, baseret på nye og mere præcise oplysninger om sagens natur. I stedet viser både analysebegrebet og

-objektet, hvordan kategorierne konstant sættes på prøve og rekonfigureres. Cyborgen er en ironisk, selvmodsigende figur, og Deckard – hovedpersonen i *Blade Runner* – er måske på jagt efter sig selv.

Dokumentarer og dokumenter

Kapitel 7 handler også om film, men her hører ligheden med det forrige kapitel også op, og derfor har jeg valgt at placere kapitlet af Nina Lykke og Mette Bryld under gruppen videnskab. Forfatterne analyserer tre dokumentarfilm, som alle illustrerer bestemte billeder af videnskab. Tesen er, at der er sket en "cyborgificering" af tilskuerens blik på grund af den teknologiske udvikling af de fotografiske muligheder. Derved ophæves skellet mellem mikro og makro, og mikrober og fostre bliver noget, vi kan se med det blotte øje. Gennem eksempler fra de tre dokumentarfilm viser forfatterne, hvordan videnskaben er gennemsyret af paradokser, hvis man tager filmene som repræsentant for videnskab. Hvad der er 'sandt' og 'naturligt' – i denne sammenhæng hvad der er dokumentarisk – bliver sat på spidsen gennem analysen, og en række metaforiske forståelser af naturen kommer op til overfladen som punkter, oplagte til kritik.

Kapitel 8 af Rune Dalgaard handler også om videnskab, men i en anden kontekst. Gennem en analyse af to arkiver på internettet viser forfatteren, hvordan computernetværk og internet har forandret måden, hvorpå videnskabelige publikationer lagres og bruges; hvordan arkiver skabes. Rune Dalgaard ser internettet ud fra en medieteoritisk tilgang og ser en bevægelse fra det trykte medie over de analoge elektroniske medier til de digitale former, vi har i dag.

Sideløbende med dette skildrer han fremvæksten af digitale arkiver, hvis væsentligste egenskab er hyperlinkstrukturen, som muliggør direkte forbindelser mellem flere og forskellige tekster. Han afslutter sit bidrag med overvejelser om selve organiseringen af arkivernes indhold og frygten for 'information overload'.

Det sidste kapitel er skrevet af Randi Markussen og Finn Olesen og burde have sin egen gruppe, hvis ikke det var lidt en selvmodsigelse at gruppere et enkelt bidrag alene – og derfor placerer jeg dem i gruppen med videnskab. I dette kapitel skildrer forfatterne deres arbejde med indførelse af ny teknologi på et hospital ud fra en ide om, at det er "kompliceret at forsimpler". Dermed mener de, at hvad der tilsyneladende er en enkel forbedring af arbejdspraksis på en hospitalsafdeling rent faktisk implicerer en lang række rekonfigurationer.

I tråd med det generelle mantra inden for Science & Technology Studies, er teknologien lige så meget i centrum som de mennesker, der anvender den, og det giver en spændende beskrivelse af de mange små forandringer, som nye teknologier tager med sig i sit kølvand.

Hvem er målgruppen?

Tidligere sagde jeg, at det var vanskeligt at se den røde tråd i antologien. I indledningen pointeres det, at der er tale om en antologi, som trækker på det samme tankegods, nemlig ideen om cyberkulturer og rekonfigurationer. Gennem de ni kapitler bliver det mere og mere tydeligt, at der er skabt konsensus om, at alle kapitler skal handle om, hvordan det felt eller fænomen, som beskrives, er blevet rekonfigureret – derfor bogens titel. Dette til trods er der stadig milevid forskel mellem kapitlernes teoretiske og formidlingsmæssige karakter, og det skæmmer efter min mening det samlede indtryk noget. Dog skal det siges, at det sandsynligvis ikke er muligt at skabe mere sammenhæng mellem de enkelte bidrag end tilfældet er, uden at det ville gå ud over den enkelte forfatters faglige integritet.

Det kan være lidt vanskeligt at identificere målgruppen for denne udgivelse. Mit forslag var opdelingen i de tre grupper 'æstetik', 'sprog og kommunikation' samt 'videnskab', hvilket i det mindste sporer det lidt ind for mit vedkommende. Men det kan vel næppe kaldes en rekonfiguration.

Simon Küllerich Madsen er ph.d.-studerende i informationsvidenskab ved Aarhus Universitet.